

FREDENSBORG
KOMMUNE

Velegnet til børn med en sproglig udvikling svarende til 5-6 år

Sproggavens bogfolder til **Vitello er bagvendt**

Titel: Sproggavens bogfolder til bogen 'Vitello er bagvendt' (Aakeson, Kim Fupz: Vitello er bagvendt. Gyldendal. 2009 (ISBN: 9788702069105))

Udarbejdet af: Pædagoger i Børnehusene Nivå i samarbejde med læsekonsulent, Marianne Aen Thorsen, og med konsulentbistand fra Nationalt Videncenter for Læsning.

Udgivet af: Center for Læring, Fritid og Sundhed, Fredensborg Kommune.

Tak til: Forlaget Gyldendal og illustratør Niels Bo Bojesen, som venligst har givet tilladelse til på forsiden af folderen at anvende forsidebilledet fra bogen 'Vitello er bagvendt'.

Version: 1.0

Versionsdato: 2016-09-06

Eventuelle henvendelser af indholdsmæssig karakter rettes til læsekonsulent, **Marianne Aen Thorsen**, dir.tlf.nr.: 7256 2277, eller e-mail: mtho@fredensborg.dk

Henvendelser vedr. projekt Sproggaven rettes til konsulent, **Liv Holmgaard Nørrelykke**, dir.tlf.nr.: 7256 5417, eller e-mail: lihn@fredensborg.dk

Om bogen

Vitello vågner en morgen, og alt føles "evindeligt". Hans mor og al hendes spaghetti, rækkehuset og ringvejen. Men så kan man jo bare gøre noget selv for at mærke verden på en anden måde.

Bogens fiktive univers er genkendeligt for de fleste børn og giver dem gode muligheder for at identificere sig med Vitello. Sproget sprudler af opfindsomhed.

Vejledning til Sproggaven

I den generelle vejledning til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du forbereder den dialogiske læsning. Her kan du også få mere viden om, hvordan du udvikler børnenes sprog. Så derfor er det en god idé at have læst vejledningen til Sproggaven som grundlag for at arbejde med de forskellige bogfoldere i Sproggaven.

Før du går i gang

- Læs historien godt og øv dig i at læse op med indlevelse og tydelig udtale.
- Understreg fokusordene.
- Planlæg dine spørgsmål.
- Vælg aktiviteter efter den dialogiske læsning (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).

Medbring

- iPad, 5 post-it-lapper til hvert barn, papir og skriveredskaber
- Reklameblad fra fx Rema, Netto el.
- 5 robotter (brug evt. 5 papkasser/skotøjsæsker og tegn en robot på hver)
- Ordkort med fokusordene, som du kan have skrevet på forhånd
- Stort papir til at lave brætspil på, spillebrikker, billeder fra et billedlotteri

De tre faser i dialogisk læsning

Første fase: Læs og lyt

1. Bed børnene finde titlen. Hvor mange ord er der? Læs titlen, imens du peger på hvert ord. Lad børnene gøre det samme. Tal om, at Vitello står med store bogstaver. Hvorfor mon? Hvad hedder første bogstav i Vitello? Hvilken lyd siger det? Tal om, at man normalt kun bruger stort bogstav i starten af navne. Tal om bogstaverne i Vitello? Hvad står der oven over titlen? Hvem er det? Lad børnene bladre i bogen, se billederne, forsiden og gætte på handlingen. Læs bagsiden. Spørg børnene, hvor på en side man starter med at læse og hvordan læseretningen er. Bed børnene vise med deres finger, hvordan de kan følge en linje og gå ned på den næste linje.
2. Læs bogen op for børnene, så de får god en forståelse af handlingen.
3. Bagefter kan I tale kort om bogen, og du kan tage fat på de første fokusord (se under Fokusord).

Anden fase: Læs og snak

1. Arbejd med de næste fokusord. Hvad kan børnene huske fra historien?
2. Læs bogen op, men stop op flere steder for at inddrage børnene i dialog. Her kan du have planlagt, hvilke spørgsmål du kan stille (se under Læs og snak: Den sprogdudviklende dialog).

Tredje fase: Læs og leg

1. Arbejd med de sidste fokusord til bogen.
2. Lad børnene skiftes til at fortælle handlingen i bogen. Du kan bede børnene fortælle ud fra billederne i bogen, og du kan guide dem med spørgsmål.
3. Lad børnene fortælle, hvad de synes om bogen, og lav bogquizen (se under Læs og leg: Bogquiz). Vælg derefter lege og aktiviteter til at styrke børnenes literacy-kompetencer – mindst én aktivitet under hver overskrift (se under Læs og leg: literacy-udviklende lege og aktiviteter).

Fokusord

Børn med en sproglig alder på 5-6 år kan stort set udtale alle almindelige ord. Der kan dog stadig være nogle ganske få ord, som de endnu ikke kan udtale fuldstændigt korrekt.

Men vær opmærksom på de børn, som stadig forenkler ord fx siger "pably" i stedet for "parably", og som stadig har store udfordringer med at få styr på udtalen af ord med flere medlyde fx "**strømpe**", "**springe**" og "**længst**" (se evt. forklaring på medlyde i ordlisten i den generelle vejledning). Dette kan nemlig være et muligt tegn på, at barnet ikke så let kan få fat på sprogets lyde, hvilket kan give barnet vanskeligheder med at lære at læse og stave. Hvis et barn i din børnegruppe har sådanne udfordringer, vil dette være en nyttig oplysning at give videre til barnets kommende skole.

Det er stadigvæk meget vigtigt, at børnene hører dig sige hvert fokusord meget tydeligt og mange gange, så de ved, hvordan ordet rigtigt skal lyde, og så de får gemt ordet i sin korrekte lydige form i deres eget ordforråd. Dette har stor betydning for børnenes egen udtale, og det giver dem gode forudsætninger for den første læse- og staveudvikling i skolen. I bogfolderne til denne aldersgruppe er der en leg om at klappe stavelser til fokusordene. Det styrker børnenes opmærksomhed på ordenes lydige opbygning og på deres egen udtale.

Sig også ordene i andre daglige sammenhænge i institutionen, så børnene hører dem igen og igen.

Forslagene til arbejdet med fokusordene afspejler, at børnene nu kan tilegne sig et dybere kendskab til ordene som grundlag for læring og den videre sproglige udvikling i skolen. I den generelle vejledning til Sproggaven kan du læse mere om, hvad børn har brug for at vide om et ord.

Når du læser bogen for børnene, kan du vise dem, hvordan hvert fokusord ser ud i sin trykte form. De kan tælle bogstaverne i ordet, og du kan spørge, om de kan genkende nogen af bogstaverne. Vær opmærksom på de børn, som ikke er interesserede i bogstaver. Hvis de samtidigt har udfordringer med sprogets lyde, kan de være i stor risiko for at få svært ved at lære at læse og stave.

Det er en god idé at lave jeres egne visuelle illustrationer til fokusordene. Det kan I gøre, imens I arbejder med fokusordene. Med

iPad eller digitalkamera kan I tage billeder eller små filmklip, som viser fokusordene. I kan lægge dem på Family og på den måde få forældrene med til at bruge ordene derhjemme.

Gruppering af fokusord

Du kan med fordel gruppere fokusordene, så I laver aktiviteter med fokusord, der passer sammen. I den generelle vejledning kan du læse om baggrunden for gruppering af fokusordene.

Inden du læser historien første gang, kan du naturligt introducere de to første fokusord: BAGVENDT og IRRITERENDE. Ordet "bagvendt" er jo i titlen, og ordet "irriterende" står i teksten på bagsiden. Du kan anvende nogle af forslagene nedenfor til at arbejde med ordene. Efter den første læsning kan du evt. arbejde videre med de to fokusord og tage fat på de andre to fokusord i samme gruppe

I det følgende er der forslag til en gruppering af fokusordene.

Gruppe 1

1. BAGVENDT

"Vitello er bagvendt. Han sidder bagvendt på sin cykel og har taget sit tøj bagvendt på. Hvad betyder det, når vi gør noget bagvendt? Ja, bagvendt betyder modsat eller omvendt". I samtalen om ordet "bagvendt" vil det være naturligt at inddrage ordene "omvendt", "baglæns", "forlæns". "Hvorfor gør Vitello alting bagvendt denne dag? Hvordan tager han sine sko på (omvendt)? Prøv at tage jeres futter omvendt på? Hvordan mærkes det? Hvordan sidder Vitello på cyklen (baglæns)? Men hvordan kører cyklen (forlæns)? Hvem kan vise, hvordan man går baglæns? Prøv alle sammen at gå baglæns? Hvad ville der ske, hvis vi altid gik baglæns? Så hvad er det modsatte af baglæns? Ja forlæns er antonymet til baglæns. Er der andet, vi kan gøre omvendt, bagvendt eller baglæns fx tegne med fødderne, vende jeres tøj omvendt osv.? Hvem kan vise mig, hvordan man skal holde en bog, når man skal læse rigtigt og forlæns? Hvem kan vise mig, hvor på siden man skal starte med at læse? Ja, man skal starte i øverste venstre hjørne". Se på første side i bogen og bed børnene finde det første ord på siden. Kan børnene genkende et af bogstaverne – fortæl, at der står "så". Bliv på siden og spørg "Hvem kan vise mig, i hvilken retning man skal læse (vis evt. læseretningen med din finger)? Hvem kan vise mig, hvordan vi kan læse baglæns eller omvendt (fx vende bogen på hovedet, starte på sidste side, læse nedefra og op eller fra højre

mod venstre)?” Fortæl, at man i nogen lande ikke læser og skriver lige som os fx på arabisk og kinesisk. Måske kunne du få nogle eksempler fra børnenes forældre med andre modersmål.

2. IRRITERENDE

”Vitello skal over til sine irriterende venner. Vil han gerne være sammen med dem, når de er irriterende? Hvorfor tror I, Vitello synes hans venner er irriterende? Hvad mon det er, Vitello synes, er irriterende?” Få børnene til at sætte ord på og leg med modsætninger fx irriterende/rar, sød, venlig m.fl. *”Hvad gør I selv, når jeres venner er irriterende? Kan man lave om på sine venner?”* Få børnene til at komme med eksempler, på når deres venner har været irriterende, hvad gjorde vennerne og hvad gjorde de selv. *”Tror I, at I selv nogen gange kan gøre noget, der irriterer jeres venner eller jeres forældre? Hvad kan det være? Hvad siger jeres mor og far så? Hvad ville der ske, hvis du kunne få lov til alting?”*

3. EVINDELIG

”Vitello stod op og så på sin evindelige pyjamas. Hvad mon evindeligt kan betyde? Hvorfor er hans pyjamas evindeligt? Tror I, evindeligt er et ord, som vi bruger meget? Nej, så hvad kunne Vitello også have sagt om sin pyjamas (evige, samme igen igen, kedelige, ensformig)? Hvad ville der ske, hvis vi gik i nattøj om dagen og havde store frakker og støvler på om natten? Hvilke andre ting er der i vores hverdag, som vi gør igen og igen, eller som altid er de samme (at vi skal i seng hver aften, har de samme forældre...)? Er det godt eller skidt, at vi ikke kan ændre alting?”

4. HØJRE, VENSTRE

”Vitello tager den højre sko på den venstre fod. Hvor er jeres højre fod og venstre fod? Hvor er jeres venstre arm og højre arm?” Tal om, hvordan børnene hver især kan huske, hvad der er højre og venstre. *”Hvilken hånd bruger I til at tegne med? Hvilken fod sparker I med?”* Bed børnene stille sig op i en række og sig, at nu skal vi gå i takt. Start med venstre fod fremme, og så siger du *”Venstre, højre, venstre, højre”* osv.

I kan synge sangen *”Her er højre, her er venstre”* (melodi Tingelingelater)

Her er højre, her er venstre
Her er maven, stor og rund
Her er hovedet, hvor vi finder
Øjne, øre næse mund

Omme bagpå, sidder ryggen
Og hvor ryggen den er slut
Sidder jo den lille numse
Den kan slå en ordentlig prut

"Hvad ville der ske, hvis ikke vi havde nogen arme? Hvordan ville vi spise, tegne osv.?" Her kunne du måske fortælle, at nogen faktisk kan male flotte malerier ved at holde penslen i munden eller med tæerne. *"Hvordan er det nu, vi læser? Læser vi fra venstre mod højre – eller fra højre mod venstre?"* Kør med din finger hen ad en linje i bogen for at illustrere de to retninger.

Gruppe 2

5. UNDERLIG

"Du er en meget underlig dreng, sagde mor. Hvad mon mor mener med underlig? Hvorfor tror, I mor synes, at Vitello er underlig? Hvilket andet ord kunne bruges i stedet (mærkelig, sær, besynderlig, ualmindelig osv.)? Underlig betyder noget vi undrer os over – noget vi ikke helt kan forstå. Hvem kan fortælle noget, der er underligt?" De må også gerne digte noget underligt. Hvis børnene ikke kan fortælle, må du give dem et eksempel.

6. MINDE

"Vitello kaldte at leje skjul for at leje krudt. Krudt mindede en del om skjul. Hvad mon minde om betyder her (ligne)? Minde kan også betyde noget andet fx et minde fra en ferie? Hvad kan det være (oplevelse, foto, souvenir)? Så her er et minde om noget, man husker. Har I minder om dengang, I var helt små? Hvad ville der ske, hvis vi slet ikke kunne huske noget som helst? Hvad er antonymet til dvs. det modsatte af at huske (glemme)? Er der noget, vi skal huske i dag? Vil I minde mig på det?" Lav en aftale med børnene om, at de skal minde dig på noget. Ros dem senere for at minde dig på det.

7. BEKYMRET

"De andre var lidt bekymrede for det der bagvendt. Hvad vil det sige at være bekymret, hvorfor bliver Vitellos venner bekymret?"

Snak med børnene om synonymmer – altså andre ord, som betyder det samme (utryg, nervøs, urolig, nervøs, bange...). *"Hvad kan man være bekymret for her i børnehaven? Hvad kan man gøre, hvis man er bekymret?"*

8. BAKKE

"Vitello var kommet helt hen til den lille bakke. Hvad kan bakke også betyde (brødbakke)? Hvad betyder bakke, hvis det er noget, man kan gøre?" Her er det vigtigt, at børnene får en forståelse af, at et ord kan have flere betydninger. Tal også om ordene "pære", "frø", "jul" ("hjul" og "jul" lyder ens), "ramme" ("en ramme" og "at ramme") og hvilke betydninger de har.

Gruppe 3

9. UDMATTET

"Og sorte Kurt var virkelig udmattet, da han omsider slæbte sig indenfor. Hvorfor tror I, at han var udmattet? Hvordan ser man ud, når man er udmattet? Hvad har man lyst til, når man er udmattet? Så kan man have lyst til at falde omkuld på sofaen". Prøv at få børnene til at tage en lille løbetur på legepladsen og spørg dem, om de blev forpustede eller udmattede. Tal om, hvornår børnene har prøvet at være udmattede – hvad havde de lavet? *"Kender I et andet ord for udmattet (udkørt)?"*

10. REKLAME

"Mor læste reklameaviser og hørte lokalradio. Jeg har også et reklameblad med". Vis det til børnene. Tal med dem om reklamerne, at det hedder en reklame og reklamer, når der er flere af dem. Snak med børnene om, hvor vi finder reklamer? Fx i aviser, fjernsyn, iPad. Få børnene til at nævne nogle reklamer, de kender. *"Hvorfor reklamerer butikkerne for deres varer?"*

Inddrag gerne nogle få ord mere, som børnene måske bliver optagede af under arbejdet med bogen.

Nu er det tid at fodre de kræsne robotter

Denne leg går ud på, at børnene skal fodre robotterne med fokusordene. Men robotterne er kræsne! De vil kun spise fokusord med en bestemt længde. Robot 1 vil kun spise ord med én stavelse. Robot 2 vil kun spise ord med to stavelser, Robot 3 vil have ord med 3 stavelser, Robot 4 ord med fire stavelser og Robot 5 er den meste kræsne og vil kun spise ord med fem stavelser.

Du skal derfor bruge de fem robotter og ordkort med fokusordene. Det er en god ide, at du også har lavet et skema som dette, som børnene kan se. Gerne i så stor en størrelse, at børnene kan klappe på hvert øje med deres hånd, imens de siger hver stavelse i et ord.

1 klap	2 klap	3 klap	4 klap	5 klap
				

Hvis du er god til at tegne, kan du tegne hænder i stedet for øjne.

Først trækker et barn et ordkort. Du læser det højt, og barnet skal vurdere, om det er et langt eller et kort ord. Så vælger barnet, hvor det vil starte med at klappe stavelser – i feltet med 1, 2, 3, 4 eller 5 øjne. Barnet klapper nu fokusordets stavelser på øjnene i det valgte felt. Måske passer det med stavelserne – eller måske skal barnet prøve igen med et andet felt. Når klap og øjne passer til hinanden, kan barnet se, hvilken robot der skal fodres med ordkortet. Hvis ordet fx har 4 stavelser/klap, skal barnet fodre Robot 4 med ordet. Sørg for, at alle børnene klapper i læseretningen.

Læs og snak: Den sprogudviklende dialog

Spørgsmål er gode til at indlede en dialog med børnene – især de åbne spørgsmål, for de åbner for en dialog. I vejledningshæftet til Sproggaven kan du læse mere om, hvordan du kan have en dialog med børnene og styrke børnenes sprog i dialogen om bogen.

Du kan forvente, at de fleste 5-6 årige børn kan tale i grammatisk korrekte sætninger på ca. 10 ord. Børnenes sætninger vil ofte indeholde bindeord fx "og", "så", "fordi", "eller", "nu", "som", "der". De kan anvende de fleste navneord i både ental og flertal og de fleste udsagnsord i både nutid og datid.

Børnene kan sætte ord på både egne og andres følelser, og de kan fortælle om oplevelser i en rigtig tidsmæssig rækkefølge med en start, midte og en slutning, og de kan fortælle lidt mere udførligt end tidligere.

Her er eksempler på forskellige former for spørgsmål, som du kan bruge. De står i hel tilfældig rækkefølge og passer ikke helt sammen, så du kan vælge, om du vil bruge nogle af dem og/eller lave dine egne.

Lukkede spørgsmål

- Hvor foregår historien? Hvornår foregår historien (årstid) – hvordan kan du se det?
- Hvilke personer hører vi om i historien?
- Hvor bor Vitello? Hvad er et rækkehus? Hvordan ser der ud i et rækkehuskvarter?
- Hvad kalder Vitello sin pyjamas? Hvad betyder evindeligt? Hvad mere er evindeligt for Vitello?
- Hvad spiser Vitello til morgenmad? Hvad er han blevet træt af?
- Hvad laver Vitellos mor, men Vitello spiser sin morgenmad? Hvad siger hun om Vitello?
- Hvordan vælger Vitello at børste sine tænder og tage sine sokker på?
- Hvordan sidder han på sin cykel?

Åbne eller halvåbne spørgsmål

Bed børnene vælge et billede at fortælle om. Prøv at opmuntre børnene til at bruge fokusordene, når de fortæller.

- Hvordan tror du, Vitello har det? Hvad for et problem har han? Hvad tror du, han føler?
- Hvorfor tror du, Vitello er træt af det hele?
- Hvordan prøver han på at løse sit problem?
- Hvad sker der så?
- Synes du, Vitello har fundet en god løsning på sit problem?
- Hvad synes du, han skulle have gjort?
- Hvad synes du om Vitello? Kunne du tænke dig at have ham som ven? Hvorfor?
- Hvordan tror du, Vitello fremover vil tænke om sit liv – vil han blive ved med at kalde sin pyjamas mm. evindeligt?
- Hvorfor er Vitellos far der ikke?
- Har du prøvet at kede dig? Hvad gjorde du så?
- Hvordan ville det være, hvis alting blev anderledes hver dag? Hvad ville du synes om, hvis du vågnede op et nyt sted, med en ny mor, ny pyjamas, nye venner osv.? Hvad ville du føle, hvis du hele tiden skulle noget nyt?
- Hvad leger du med dine venner? Hvad kan du bedst lide at lege – hvorfor?
- Hvem kan cykle? Hvor cykler du henne? Hvad har du på hovedet, når du cykler – hvorfor? Hvem bestemmer, at man skal cykle i højre side af vejen? Hvilke andre færdselsregler kender du?
- Har nogen her prøvet at sidde baglæns på en cykel? Hvorfor er det en dårlig ide?

- Hvad spiser du til morgenmad? Laver du selv din morgenmad? Hvad er sund/usund morgenmad?
- Hvor bor du – i hvilken by? Hvad hedder vejen og nummeret? I hvilket slags hus? Hvilke rum er der i huset – og hvor mange rum er der? Hvad er der uden for huset?
- Hvem bor du sammen med? Hvordan ser der ud i det boligkvarter, hvor du bor?

Læs og leg: Bogquiz

Bogquiz med bl.a. bogens fokusord. Afhængigt af din børnegruppe kan du have færre eller flere quiz-spørgsmål. Fokusordene står i parentes.

- Hvor mon Vitellos far er henne?
- Hvilke lege vil Vitello gerne lege med sine venner?
- Hvorfor bliver bilisten vred og bruger båthornet?
- Hvad råber bilisten til Vitello?
- Hvad er det modsatte af baglæns?
- Hvad er det modsatte af venstre?
- Nævn to synonymmer til mærkelig. (underlig, sær)
- Nævn tre betydninger af bakke?
- Hvad er det modsatte af træ?
- Hvad er et andet ord for udkørt? (udmattet)
- Hvad kan man sige om noget, der varer evigt? (evindeligt)
- Nævn to synonymmer til nervøs. (bekymret, bange)
- Nævn 2 betydninger af minde. (souvenir, huske)
- Tæl til 10 forlæns.
- Tæl til 10 baglæns.
- Hvor mange stavelser er det i dit navn?
- Hvad er det, man kan køre både op og ned ad? (bakke)
- Hvad er det, der har to hjul og en sadel?
- Sig så mange bogstaver, du kan.
- Hvilke bogstaver er der i dit navn.

Læs og leg: Literacy-udviklende lege og aktiviteter

Nedenunder er lege og aktiviteter sorteret under forskellige overskrifter, som fortæller, hvilke literacy-kompetencer legene og aktiviteterne især styrker. Selv om flere af legene og aktiviteterne styrker flere literacy-kompetencer, står de kun nævnt under én overskrift.

Vælg mindst én aktivitet under hver overskrift. Rækkefølgen er underordnet.

Ordforråd

Alle legene styrker børnenes ordforråd.

- ORD OM TRANSPORTMIDLER

Find en cykel frem og tal om den, dvs. sadel, lygte, hjul osv. Lav sammensatte ord fx "cykellygte", "cykelhjul" osv. Prøv også at tale om andre transportmidler og gruppér ordene dvs. hvilke transportmidler bruger man til vand, til lands og i luften. Legen styrker også børnenes færdigheder i at sætte ord sammen og i at lave kategorier af ord.

- REKLAMER

Find reklamer fra Netto, Rema el. Tal om, hvad reklamer er. Hvad står der i en reklame? Klip billederne ud og grupper tingene i kategorier fx frugt, brød, kød osv. Lad børnene skrive skilte med fx kategorierne og leg en købmandsleg. Lav også skilte med priser på tingene. Tal om, hvorfor det er en god idé med skilte, så børnene oplever skriftens betydning. Legen styrker også børnenes færdigheder i at lave kategorier og literacy-kompetencer.

- VI ER BAGVENDTE

Denne aktivitet går ud på, at hvert barn finder på at gøre noget bagvendt. Tag et billede af det bagvendte, print billederne ud og lav en planche med billederne. Lad børnene legeskrive, hvad de gør bagvendt. Du skriver deres tekst nedenunder med din voksenskrift. Legen styrker også børnenes literacy-kompetencer.

- GÆTTELEG

Vis et af billederne fra bogen fx på sidste side. Bed børnene om at se godt på det, for lige om lidt vil du spørge dem om noget. Luk bogen. Stil nu spørgsmål til billedet fx "Hvilken farve har Vitellos mors kjole? Har hun smykker på? Hvad står der på gulvet?" osv. Legen styrker også børnenes visuelle hukommelse.

- BAGLÆNS

Hvor mange kan børnene tælle til? Hvordan tæller Vitello? "Nu skal vi prøve at tælle baglæns. Vi starter ved 5". Børnene tæller baglæns. Hvis det går fint, kan I prøve at starte ved 10 og tælle baglæns. I kan evt. kombinere tælleriet med at gå baglæns og samtidigt tælle i takt med jeres skridt. Aktiviteten styrker også børnenes arbejdshukommelse. Hvis børnene magter det, kan I lege med talrækken således: tæl til 10 og klap på 2, 4, 6, 8, 10. I kan

også lege med talrækken således: tæl til 10, men sig kun hvert andet tal og klap hvert andet tal: 1, klap, 3, klap, 5, klap, 7, klap, 9, klap.

Lydlig opmærksomhed

Alle legene styrker børnenes lydlige opmærksomhed på flere niveauer: stavelser, enkeltlyd og bogstavlyd.

- LEG MED STAVELSER

Hvis børnene synes, det var sjovt at fodre robotterne med fokusordene, kan legen fortsættes med andre ord.

1	2	3	4	Osv.
				

Børnene kan fx klappe deres egne navne på øjnene i talrækken. Barnet skal bagefter skrive sit navn på en lap og hænge/lægge den hen til det tal, som svarer til antallet af stavelser. Tal om, at nogle navne er lange og andre korte.

- GÆT ET DYR/EN TING

Her kan I bruge de billeder af ting, som børnene har klippet ud fra reklamebladet – eller I kan bruge andre billeder af fx dyr. Læg alle billederne, så børnene kan se dem, og sig sammen med børnene, hvad de forestiller. Legen går ud på, at børnene skal gætte, hvad for et billede du tænker på. Du skal nu sige noget af ordet dvs. der skal mangle en stavelse enten i starten eller i slutningen af ordet. Fx *"Hvad tænker jeg på, når jeg siger "raf" (giraf)?"* *"Hvad tænker jeg på, når jeg siger "pegøje" (papegøje)"*, *"Hvad tænker jeg på, når jeg siger "næse" (næsehorn)"* osv. Måske kan rollerne byttes rundt, så du skal gætte, hvad børnene tænker på. Gør legen tilpas svær/let for børnene, så de oplever succes.

- SPIL BRÆTSPIL

Først laver børnene en spilleplade, som skal bestå af en række med 10 eller flere felter. De skal også finde eller lave deres egen spillebrik. Læg nu et antal billeder fra et billedlotteri på bordet med billedsiden nedad – eller I kan bruge billederne fra reklamebladet el. Spillet går ud på, at man trækker et billede. Så skal man sige det ord, som billedet forestiller, samtidig med, at man klapper til stavelserne – brug gerne samme skema som til fokusordene. Man må rykke det antal felter frem på sin spilleplade, som der er

stavelser i ordet, fx ved "papegøje" må man rykke 4 felter frem. Det gælder om nå først i mål på spillepladen.

- HULLAHOP-I-LYD

Medbring en del hulahopringe, plastikbogstaverne: a, e, i, o, u, y, æ, ø, å og en stak billeder fra et billedlotteri. Ordene/billederne må kun starte med bogstaverne: a, e, i, o, u, y, æ, ø, å. Læg hulahopringene på gulvet, så de danner en bane, børnene skal hoppe igennem. Læg et bogstav i hver ring. Legen går ud på, at børnene på skift trækker et billede, og så må de hoppe til den ring med det bogstav, som deres ord/billede starter med.

- BOGSTAVLEG

Læg plastikbogstaver på bordet. Bed børnene finde bogstaverne i deres eget navn. Du kan guide dem i at få lagt bogstaverne i deres navn i den rigtige rækkefølge. Bagefter kan børnene efterligne bogstaverne og skrive deres navn på et stykke papir/navneskilt. Legen styrker også børnenes literacy-kompetencer.

Sproglig rytme og ords lydlige udtryk – i sange, rim og remser

Aktiviteterne styrker børnenes opmærksomhed på lydene og rytmen i ord og sætninger.

- SNAKKE BAGVENDT/BAKKE SNAGVENDT

Lyt og snak som Kaj og Andrea, når de snakker bagvendt/bakker snagvendt.

- KANONKONGEN KNOLD

Kanonkongen Knold
Der var gal som en trold
Købte kugler og krudt for en krone.
Kom en mægtig portion
I sin store kanon
Og skød hoved og hat af sin kone.

I kan sige rimet sammen ved at hviske, råbe, lave musestemme, mørk stemme osv. Derved kan børnene blive opmærksomme på forskellige måder at sige noget på, og at måden betyder noget. I kan også lave rytme til rimet, der kan understøtte den måde, børnene siger rimet på fx ved at lave et stomp-nummer. Stomp betyder egentligt tramp. Man udfører stomp ved at lave rytmer på

ting, der normalt ikke er spilleinstrumenter. Det kan være et bord, en spand, en kasse osv.

Sprog i aktiviteter med krop og bevægelse

Aktiviteterne knytter sprog og bevægelse sammen og understøtter dermed børnenes kropslige forståelse af ordene.

- GØR DET MODSATTE

Lav en leg om at gøre det, der er modsat af det, andre siger. Det kan være en god ide at gøre det udendørs, for børnene bliver opfordret til at bruge hele kroppen. Børnene skal prøve at finde ud af, hvad der er det modsatte af det, den voksne siger, eller man kan begynde med, at sige det der gøres. Efterhånden som børnene kender begreberne, kan I prøve, at én siger og gør et begreb, og så skal de andre gøre og sige det modsatte fx:

Jeg kigger op, og I kigger ned
Jeg løber langsomt, og I løber hurtigt
Jeg hvisker stille, og I råber højt
Jeg sidder ned, og I står op, osv.

- HVAD ER ANDERLEDES?

Et barn går uden for døren og ændrer noget på sig selv fx tager trøjen omvendt på eller en strømpe af. Når han kommer ind igen, skal de andre se nøje på ham og sige, hvad han har gjort. Børnene skiftes til at ændre noget på sig selv.

- SIMON SIGER

Leg Simon siger. Børnene skal gøre det, du siger, men kun hvis du siger "*Simon siger*" først. Fx "*Simon siger vink med højre hånd*". Her skal børnene vinke med højre hånd. Men hvis du siger "*Vink med højre hånd*" uden "*Simon siger*", så skal børnene ikke adlyde dig. Børnene kan skiftes til at være den, der giver ordrene. Det kan være godt at få ord ind som "*højre*" og "*venstre*", "*forlæns*" og "*baglæns*" og måske også "*sidelæns*".

Sprog i aktiviteter med digitale medier

- SE VERDEN BAGLÆNS

Download appen ReverserCam til iPad. Den bruges til at filme en bevægelse og vise den baglæns. Nu skal børnene lave forskellige bevægelser fx løbe, kaste en bold, drikke vand af et glas, rutsje osv., mens de bliver filmet. Bagefter bruger de appen til at se filmen baglæns. Børnene kan eksperimentere med at filme

forskellige bevægelser, og det kan også være sjovt at filme ting, der falder fra hinanden og se det baglæns bagefter fx et tårn af klodser, som slås ned. I kan også tale om at spole tiden tilbage, og børnene kan lege med forskellige måder at opleve verden på. Igennem denne aktivitet kan børnene erfare, at de kan manipulere med verden, og at man ikke kan tro på alt, hvad man ser.

- LAV REKLAMER

Lav en reklame for noget i børnehaven fx legetøj eller en begivenhed. Brug iPaden til at tage billeder, som printes ud. Lad børnene legeskrive reklametekster og skriv teksten med din voksenskrift nedenunder.

- DIGT VIDEREPÅ VITELLO-HISTORIEN

Børnene kan lave en lille bog og indtale teksten i appen BookCreator.

- EN DAG I BØRNEHAVEN

Lav en lille historie om en dag i børnehaven. Her kan bruges appen Skriv og Læs. Tag billeder og lad børnene legeskrive til i appen. Du kan også skrive med din voksenskrift i appen. Via appen kan børnenes historier sendes hjem til forældrene.

- APPEN MYMO ALFABET

Øver bogstaver og skriveretning ved at balancere en kugle.

- APPEN SPILLOPPERNE

Lærer barnet farverne samt bogstavformer og -navne.

- APPEN DANSENDE BOGSTAVER

Hjælper barnet med at kombinere bogstavform og lyd.

- APPEN BOGSTAVSPILLET

Børnene lærer bogstaverne og deres lyd at kende.

- APPEN PROFESSOR X

Barnet lærer tal og bogstaver.

- APPEN MØGFUGLENE

Barnet hjælper Professoren med at bygge en bro ved at genkende, læse og sortere tal og bogstaver.

Sprog i sociale og personlige kompetencer

- **LEG MED RITUALER**

Lav en leg, hvor ritualer omkring sengetid og morgenmad indgår. Brug ordene: pyjamas, reklamer, juice, cornflakes, som sædvanligt m.fl.

- **BILLEDER AF RITUALER**

Bed forældrene om at tage billeder af deres barns daglige ritualer og give dem til dig. Hæng billederne op i den rigtige tidsmæssige rækkefølge sammen med børnene og bed hvert barn fortælle om sine egne ritualer.

Sprog i kreative aktiviteter mm.

Kreative aktiviteter såsom at tegne, male, spille spil, lege, spille teater samt tage på ture ud af huset og til biblioteket kan bruges til at understøtte børnenes forståelse og tilegnelse af fokusordene og andre literacy-kompetencer.

- **KØRELAND**

Lav et køreland i børnehaven. Lav vejskilte, bynavnsskilte, færdselstavler osv. Børnene kan lege, at de kører rundt i biler, på cykel osv. Der kan også være en politibetjent. Benyt lejligheden til at tale lidt om færdselsregler.

- **VENDESPIL**

Lav jeres eget vendespil med bogstaver. Brug nogle af bogstaverne i børnenes navne, for de er de mest interessante for børnene.

Denne folder er én af i alt 13 bogfoldere, der er udarbejdet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen beskriver arbejdet med bogen 'Vitello er bagvendt' indenfor rammerne af metoden udvidet dialogisk læsning udviklet ifm. projekt Sproggaven på dagtilbudsområdet i Fredensborg Kommune.

Folderen er målrettet fagfolk og studerende, der arbejder og beskæftiger sig med 0-6 årige børns udvikling af sprog- og literacy-færdigheder.

Folderen er tilgængelig på www.fredensborg.dk og www.videnomlaesning.dk, hvorfra den frit kan downloades og kopieres/distribueres.

Ved at scanne nedenstående QR kode kan du se eksempler på arbejdet indenfor hver af de tre faser i den udvidede dialogiske læsning:

Fredensborg Kommune
Egevangen 3B
2980 Kokkedal
Tlf. 7256 5000
fredensborg@fredensborg.dk

